

ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi

ISophos: International Journal of Information, Technology and Philosophy

ISOPHOS • Yıl/Year: 2 • Sayı/Num: 2 • Bahar/Spring 2019

ISSN: 2651-463X

Teknoloji, Ahlak ve Suç İlişkisi¹

Abdulkadir BÜYÜKBİNGÖL

Marmara Üniversitesi
a3medya@gmail.com

Özet

Teknolojinin ahlaki tutum ve davranışlara önemli ölçüde tesir ettiği düşünülmektedir. Özellikle hızla gelişen bilişim teknolojileriyle birlikte gelen yeni olanakların kişiler arası ilişkilerde ve insanın doğa ile münasebetleri üzerinde çok yönlü etkisi olduğu da varsayımlar arasındadır. Bu teknolojik imkânların ahlak ve suç ile ilişkisinin tespit edilmesi, gerekli tedbirlere yönelik eğitim programlarının hazırlanması açısından önemli görülmektedir. Konu ile ilgili literatür taranarak yapılan bu çalışma göstermektedir ki toplum kapsamında bütün ahlaki değerler eşit derecede geçerli değildir ve bir değer diğerine tercih edilmesini sağlayacak herhangi bir ölçüde de rastlanmamaktadır. Bu nedenle, bireylerin kendi “iyi” anlayışını hayata geçirmesini temin edecek hak ve özgürlükler ön plana çıkmaktadır. Fiilin suç sayılması ise toplumda, sosyal bir denetim mekanizması olan ayıplama refleksinin kullanılması ve yasal otorite tarafından yasadışı olarak nitelendirilmesi şartına bağlanmaktadır. Sonuç olarak bilişim teknolojilerinin toplum faydasına kullanılması öncelikle bireysel ahlâka bağlı olduğu için küçük yaşlardan başlayarak küresel düzeyde sanal âlemlerle ilgili etik davranış kuralları konusunda özellikle genç kuşağın eğitilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Teknoloji, Ahlak, Suç, Değer*

Technology, Moral And Crime Relationship

Abstract

Technology is thought to have a significant effect on moral attitudes and behaviors. In particular, it is assumed that the new possibilities that come with rapidly developing information technologies have a multifaceted effect on interpersonal relations and on the relationship of human with nature. Determining the relationship between these technological opportunities and morality and crime is considered important in terms of preparing training programs for necessary measures. This study shows that the literature related to the subject is searched; All moral values in the community are not equally valid and there is no criterion to allow a value to be preferred over another. For this reason, the rights and freedoms that enable individuals to realize

¹ Bu makale 2. M.E.K. BİLİŞİM - Mesleki Eğitim Kongresi'nde (15/17 Mayıs 2019, Ayvansaray Üniversitesi-İstanbul) sunulmuş bildirinin düzenlenmiş halidir.

their good understanding come to the fore. The criminalization of the offense is conditional on the use of the reflex system, which is a social control mechanism, and is considered illegal by the legal authority. As a result, it is understood that the use of ICT for community benefit is primarily dependent on individual ethics, so it is necessary to train especially the younger generation in terms of ethical behavior rules at the global level since young ages.

Keywords: *Morality, Technology, Crime, Value.*

1. Giriş

Bir fiilin ahlaki yönden değerlendirilmesi zamana, olaya ve mekana göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle evrensel ahlak ilkelerinden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü geleneksel ahlak yaklaşımı içinde ahlaksızlık olarak değerlendirilen bir fiil yeni dönemde doğal karşılanabilmekte (Cereci,2017), süreç içinde değişen toplumsal yapılarıdaki ahlak ve hukuk normları da yeniden gözden geçirilmektedir. Bu nedenle, “ahlak” kavramı kapsamına nelerin girdiğine karar verilmesi analizlerin en zoru olarak tanımlanmaktadır (Darcan, 2015, s.44).

Diğer yandan kişinin bir etkinliğinin veya eyleminin insani ölçüler içinde değerlendirilmesinin önde gelen şartı olarak fiili gerçekleştiren kişinin temel aldığı ahlaki ilkelerinin etik bilinçten beslenmesi olduğu belirtilmektedir (Koç, 2013, s.11). Bu bilinç, toplumun değer yargıları arasında “iyi” ve “kötü” ölçütlerini oluştururken ahlak kuralları ile birlikte hukuk kurallarının oluşturulmasına da dayanak sağlamaktadır. Toplumda rol alan sınıfların kendi vazifelerini mümkün mertebe “iyi” ölçülerde yapması ve bu sınıflar arasındaki ahengin sağlanması, belirlenen bu kurallara titizlikle uyulmasına bağlıdır (Gürcan, 2005, s.40). Ahlak kuralları çoğunlukla hukuk kuralı olarak da dayatılabildiği için toplumlarda (Karadağ, 2016, s.2052) bireylerin ahlakiliği bu kurallara olan sadakati baz alınarak değerlendirilmektedir.

“Etik” davranışın karşısında konumlanan “ahlaksızlık” doğal olarak suça tekabül ettiği için “ahlak” ile “suç” kavramı arasında sıkı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Hayatı kolaylaştıran bir unsur olarak geliştirilen teknolojinin de bu iki kavramı birden etkileyerek hem içerik hem de tanımsal düzeydeki değişim ve dönüşümlerinde etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca teknolojinin hem suç işlemeyi kolaylaştırması hem de suç ve suçlularla mücadele için en etkin imkânlar sunması nedeniyle ahlak ve suç kavramları üzerine baskısının yüksek olduğu varsayılmaktadır. Siber uzay çağında, siber saldırılara karşı farklı tedbirler alınmasının sık sık tartışılması ahlak ve suça dair endişenin boyutu açısından önemli görülmektedir.

2. Bir Fiilin Ahlaka Aykırı Sayılmasının Kıstası Nedir?

Uzmanların tam bir tanım yapamadığı ahlak, genel olarak, insanla birlikte doğuştan gelen ve yaşamı boyunca edindiği tutum ve davranışlarının tümü olarak yorumlanmaktadır (Aydın, 2012, s.173). Konu ile ilgili geniş bir çalışması bulunan Felman'dan alıntı yapan Aydın'ın yaptığı çalışmada, bir yargıyı ya da bir buyruğu ahlaki olarak değerlendirirken tatmin edici cevaplar aramak yerine insanın, bu olgularla karşılaşmıştıysa olayı iyi ya da kötü şeklinde ayırt etmesinin daha doğru olacağını savunmaktadır. Bu düşünceye paralel olarak Skolnick'in, "ahlakın zevk ve popülerliğin yanında günahkârlık ve aynı zamanda adaba aykırılığı da barındırdığını" öne sürmesi, ahlaki tutumların bulunduğu kaygan zeminin anlaşılması açısından önemli görülmektedir (Skolnick, 1998, s.32). Poyraz ise "Ahlaklı Olmanın Gerekçesi Nedir" başlıklı makalesinde, Platon'un *Devlet* adlı eserinde anlattığı "yüzük" öyküsü üzerinden "ahlak" kavramının özelliğine vurgu yapmaktadır (Poyraz, 2005, s.9):

"Gyges'in yüzüğü gibi kişiyi görünmez yapan iki yüzüğümüz olsa, birini doğru adamın, birini de eğri adamın parmaklarına takarak şehre salıversek ne olurdu? Bunlar her istediklerini korkmadan alacaklar, evlere girip gönüllerinin hoşlandığı kimselerle düşüp kalkacaklar, canları kimi isterse öldürecek, kimi isterse hapisten kurtaracak, tıpkı bir Tanrı gibi dilediklerini yapacaklar. Üstelik kimse kendilerini görmediği için dürüst olarak bilinmeye devam edecekler. Böylece en dürüst görünen, görünmeyi beceren en ahlâksız adam olacak. İşte soru burada düğümleniyor: Her türlü bağdan azade olarak yakalanma, ayıplanıp dışlanma korkusu olmadan her şeyi yapabilecek bir güce sahip biri, hiç kimseye hesap verme endişesi taşımazken ahlâklılı olmaya devam eder mi? Neden? Ahlâksız ile ahlaklı arasındaki fark nedir?"

Ahlakla ilgili önemli bir sorgulama olarak yukarıdaki metne bir cevap niteliğinde, ahlâkın ölçü getirmekte olduğu ve bu ölçünün gücün kullanımını da belirlediğini söylemek mümkündür. Adalet olarak kendini gösteren bu ölçüler yasa olarak somutlaşmaktadır. Hikayeye göre kişi mecbur olmasa kimse "ahlâklılı" davranmaz. Öyleyse ahlâk için oynanmak zorunda olunan çok gelişmiş, ince bir oyun ve toplumda yaşamak için ödenen bir fiyat olduğunun söylenmesi yanlış olmaz. Bu şekilde insanların itaat ettirilmesini sağlanarak, güçlü olanın istediği şeyi yapması engellenmektedir (Poyraz, 2005, s.11).

Modern Çağ'ın ahlak anlayışını anlatan Jungkunz ve White, önceki dönemlerde toplumsal düzenin sağlanmasında yararlanılan ve kişinin haklarını gözetken kurallardan oluşan ahlakın, bu dönemde artık modern dünya kurallarına uygun olarak dönüşüğünü belirtmektedir (Jungkunz ve White, 2013, s.439). Modernite ile birlikte

değişen yaşam koşulları araçlar ve yaklaşım biçimlerinin ahlak anlayışını da değiştirmiştir. Ayrıca bu dönemin baş döndürücü hareketliliği içinde artık küçük kabahatlerden tutun da nüfuz sahibi olan insanların büyük suçlarına kadar önceden ahlaksız ve yasa dışı sayılan pek çok fiil olağanlaşmaya başlamıştır (Adams ve Reed, 2011, s.252).

Salt bu verilere bakıldığında, bütün ahlâk anlayışlarının eşit derecede geçerli olmadığı ve birinin diğerine tercih edilmesini sağlayacak herhangi bir ölçütten bahsedilmediği ortadadır. Bu nedenle toplumun tüm üyelerince kabul edilecek bir ahlâk anlayışı ve erdemler kümesi yerine, her bireyin kendi “iyi” anlayışından sorumlu tutulması ve bu anlayışını hayata geçirmeyi temin edecek hak ve özgürlüklerden (Çilingir, 2003, s.138) söz edilmesi daha doğru görülmektedir.

3. Ahlaka Aykırı Fiil Hangi Durumda Suç Sayılır?

Her şeyden evvel cemiyet içerisinde vücut bulan içtimaî, olumsuz bir fenomen olarak bilinen suç, “toplum düzenini bozan, kanunlarca yasaklanan, hukuka aykırı davranışlardır” şeklinde tanımlanmaktadır (Dilber, 2014, s.62). Fakat bu çalışmada bir adli vaka olarak “suç” unsuru birincil tartışma konusu değildir. Çünkü kanun koyucular tarafından ceza yaptırımı belirlenmiş olan adli suçun diğer sapma davranışlarından ayrılmış olmasından dolayı (Kızılçelik ve Erjem, 1996, s.402) burada daha ziyade genel anlamda toplumda var olan değer ve normlardan sapan eylem olarak **suçluluk durumu** ele alınmaktadır. Bu durum da tek bir faktöre bağlı olmadığı gibi daima değişebilmekte ve oluş halinde bulunan bir akışın içerisinde, yani sosyal bünyede, aynı anda biyolojik, psikolojik, sosyolojik faktörlerin toplandığı bir durum olarak açıklanmaktadır (Nirun, 1968, s.133). Cook da en eski medeniyetlere kadar dayanan ahlak konusuna dair toplumda suç olarak kabul edilen veya kabul gören davranış biçimlerinin dinamikliğine, fikir birliği içinde açıklama çabasına dair pek çok terimin türettiğini bildirmekle vurgu yapmaktadır (Cook, 1982, s.198).

Bu çerçevede Hamm, madde kullanımı, cinsellikle ilgili eylemler ve kumar olmak üzere ahlaka aykırı davranışları genel olarak 3 kategoride değerlendirir. Bunlara karşı tutumlar konusunda kamuoyundaki fikri değişimlerin, sosyal hareketliliklerin, siyasi yaklaşımların ve dini inanışların zaman içerisinde büyük değişimler geçirdiğini belirtmekte ve örnek olarak alkolün bazı dönemlerde maddenin kötüye kullanımı kapsamında yasaklanmasını göstermektedir (Hamm, 1995, s.76). Hamm’ı destekleyen bir görüş ortaya atan Harcourt da, uyuşturucu kanunlarının büyük bölümünün “ırkçı önyargılar ve bilgi eksikliği” sebebiyle 20. yüzyılın başlarında “Harrison Vergi Kanunu” ve “1970’lerin Kontrollü Maddeler Kanunu” ile değişimlere uğradığını hatırlatmaktadır. Yazar, pornografi ve pornografik yayınların çeşitlenmesinin internetin hızla gelişmesinden sonra farklı medya kaynakları tarafından kullanılmasının Amerikan kültüründe

hızla daha kabul edilebilir bir hal aldığına belirtmektedir. Bowers ve Hardwick (1986) ile Lawrence ve Texas (2002) davalarında Yüksek Mahkeme'nin verdiği kararlar (Harcourt, 2004) cinsel özerklikle ilgili eğilimin kısa bir süre içerisinde arttığının göstergesi sayılabilir. Darcan da Las Vegas ve Atlantic City'deki bilinen kumarhanelerin, devlet sponsorluğundaki piyango uygulamalarının ve kumar makineleri yoluyla oynanan kumarın giderek artan bir kamuoyu desteği aldığını belirtmektedir (Darcan, 2015, s.46).

Ayrıca bir toplumda belirli bir zamanda toplum üyelerinin ekseriyeti ve orta zekalı, dürüst ve makul kimselerin ortalama düşünce ve telakkileri olarak değerlendirilen (Aydın, 2013, s.139) genel ahlaka uygunluk ve zarar konusunun, ahlak suçlarının temel unsurlarından biri olduğu anlatılmaktadır. Uyuşturucu kullanımı, geleneksel olmayan cinsel davranışlar ve kumarın, dini veya ideolojik inanışlar sebebiyle genel ahlaka aykırı olarak değerlendirilebildiğini belirten Darcan, bu nedenle ahlak ile suç ilişkisinin kurulmasının hassas bir denge gerektirdiğini belirtmektedir. Yazar, genel ahlak ile zarar çatışmasını, mağdurların net olarak tespit edilemeyişi ve ahlakın hukuki statüsünü ve yasadışı piyasaları etkilemesini ahlak suçlarını diğer suçlardan ayıran temel hususlar olarak görmektedir. Ahlak suçu haricindeki suçlardan kaynaklanan mağduriyetin, ahlak suçlarının artmasıyla ilgili olabileceğine; çocukken seks mağduru olmanın, yüksek oranda madde kullanımına ve fuhşa yol açabileceğine, soygun mağduru olmanın kumara meylettirebileceğine, diğer mallara karşı suçlardan doğan mağduriyetlerin ise yasadışı ve gayriahlaki faaliyetlere başvurulmasına sebep olabileceğine işaret etmektedir (Darcan, 2015, s.45).

Bu tezlerle dilencilik üzerinden yorum getiren Birtek, toplumun tamamını etkileyen ciddi bir ahlaki sorun olarak gözüken dilencilik suçunun, yaygın olarak işlenen ve neredeyse her gün karşılaşılan bir suç olmasına karşın günümüzde bir meslek halini almasını bu suçla etkin bir biçimde mücadele edilememe sebebine bağlamaktadır (Birtek,2014). Ülkelerin sosyal ve kültürel yapılarının da bu mücadelede etkili olduğu tespit edilen bu tip eylemlerde, örneğin bireysel dilencilik "ahlaki kötülük" olarak görülebilirken birinin bir başkasını dilencilikte araç olarak kullanması ya da dilencilğe zorlaması "gizli bir istismar ya da bir tür köleleştirme" olarak değerlendirilebilmektedir. Kanun koyucuların da bu eylemleri derecelendirirken yerel kültürü ve etik değerleri dikkate aldığı görülmektedir. Örneğin gebe kadının doğrudan anne, fetüsün ise çocuk olarak kabul edildiği bir toplumsal yaşamda kürtaja dair ceza hükümleri de buna uygun düzenlenebilmektedir. Genel olarak tıbbi herhangi bir neden olmadan onuncu haftadan sonra kürtaj yaptırılması ahlaka aykırı sayıldığından bu eylemin bir suç olarak tanımlandığı görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de eğer ülkelerin kültürel geçmişinde kürtajın yasak olmasının bir ahlaki değer olarak korun-

ması söz konusuysa, ahlakın, hukuk olarak dayatılmasına olanak sağlayarak (Karadağ, 2016, s.2054), ahlak ve suç ilişkisinin yerel şartlara göre değişebileceğine atıf yapmaktadır.

Sonuç olarak bir suçun tanımlanması hakkındaki minimum gereksinim, belli bir toplumda belli bir zaman diliminde ahlaki olarak tutarlı bir normu yansıtmasıdır (Gardner ve Bekar, 2008, s.417). Bununla birlikte bir eylemin ‐ahlaka aykırı‐ olarak değerlendirilmesi, davranışın meşruiyetinden çok toplumsal tepkilere yoğunlaşmaktadır. Yani suçluluk, toplumun sosyal bir denetim mekanizması olan ayıplama refleksini kullanması ve devlet tarafından yasadışı olarak nitelendirilmesi şartına bağlıdır (Darcan, 2015, s.45).

4. Teknoloji, Ahlakı Nasıl Etkiler?

Marx'ın, insanın doğayla olan ilişki biçimi, yaşamını sürdürmesi ve toplumsal ilişkiler ile bu ilişkilerden doğan zihinsel kavramlara biçim veren üretim süreci olarak (Marx, 2006, s.57) tanımladığı teknolojinin gelişimiyle birlikte insanlığın etkinlik alanının genişlemesi, eylemde bulunmanın ahlaki müphemliğini de artırmıştır. Bauman, yapma-etme kabiliyeti arttıkça yapıların ahlaki olup olmadığı sorunsalının iyice belirsizleştiğini belirtmektedir (Bauman, 2001, s.44). Bu durum görülebilir olmayana dair bir ‐iyi‐ ölçütü ortaya koymayı zorlaştırmaktadır (Akça ve Başer, 2016, s.27). Örneğin insan zekâsının en büyük başarılarından biri olarak görülen atomun parçalanması, onun ilk kez Hiroşima ve Nagazaki'de kitlesel ölümlere yol açan bir bombada kullanılması, bu zihinsel başarının ahlaki ve tinsel değerler dünyasıyla ters düşen önemli örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Ayrıca batmayacağı düşünülen Titanic'in ilk seferinde batması, uzay aracı Challenger'ın düşmesi, uçak kazalarında meydana gelen toplu ölümlerin hepsi tamamıyla olumlu amaçlar için kullanılması düşünülen bir teknolojinin esedir. Koç, öngörülemeyen bu olumsuz sonuçlara neden olan teknolojiyle ilgili ahlaki sorumluluğun kimsede olmayışını bir problem olarak değerlendirmektedir (Koç, 2013, s.8).

Kitle iletişim araçlarından görsel ve işitsel özelliklere sahip olan televizyonun hızla yayılması, kanal sayısının artması bu yolla izleyicilere şiddet eylemleri ile suçlu davranış biçimlerinin sunulması bireylerdeki suç işleme davranışı ile kitle iletişim araçları arasındaki ilişki sorununu ön plana çıkartmıştır (Dilber, 2014, s.65). Bu mecralarda kan, şiddet, saldırganlık ve ahlak bozucu programların olması ve özellikle çocuk ve gençlerin boş zamanlarını çoğunlukla kitle iletişim araçlarını kullanarak geçirmeleri nedeniyle bu araçların çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etki yaratarak suç işleme oranlarını yükselttiği söylenmektedir. Fakat bu söylemin ve Koç'un ifadelerinin aksine ahlaki sorumluluğun kimde olduğu açık olmasına rağmen ciddi bir yaptırımın

uygulanmaması çelişki oluşturmaktadır.

Aynı şekilde dünyada birçok ülkede, edebiyat ve bu alanda çıkan eserlerin, suçta yol açtığı; şiddet hikâyeleri, müstehcen öyküler ve resimlerle polisiye hikâyelerin ve romanlarda konu edilen suçların tavırlarının övüldüğü yayınlar olabilmektedir. Gazete ve dergi gibi iletişim araçlarında suç tekniğini öğretmek, suçta olağan, cazip hatta heyecanlı bir faaliyet olarak göstermek, suçluya saygın bir kişilik vermek, suçlu kişiyi sempatik biri gibi sunmak, adaletten kurtulmanın kolay olduğunu telkin etmek de göze çarpmakta ve bunlarda suç duygusunun yayılmasında etkili olmaktadır (Dilber, 2014, s.66).

Önemli bir iletişim ortamı sağlayan sosyal medya teknolojisi yararlı bir biçimde kullanılabilirdiği gibi bunu kişisel çıkarları için kullanmak isteyenler bulunabilir. Kötülük yapmak isteyenler için büyük olanaklar sunan sosyal medya, çeşitli çıkarlar sağlamaktan tutun da toplumsal çöküntünün temellerini hazırlayan tutumlara kadar pek çok kanun ve etik dışı eylemde kullanılabilir. Cereci'nin verdiği örnekte olduğu gibi Avrupa'da sıklıkla görülen eş değiştirme olaylarına sosyal medya aracılığı ile Şanlıurfa'da da rastlanması, bu yolla gerçekleştirilen toplum tarafından onaylanmayan davranışların ürkütücü boyutunu göstermektedir. Diğer örnekte ise İsveç'te bir evde genç bir kadına tecavüz eden kişilerin o anı Facebook'tan canlı olarak yayınlamaları (Cereci, 2017) sosyal medyanın etkilerinin etik açıdan tartışılmasını haklı çıkarmaktadır.

Modern dönemlerde özel alanda kurumsal ve toplumsal yapılarca düzenlenen din, gelenek görenekler, aile, akrabalık ilişkileri postmodern dönemde önem, işlev ve güçlerini yitirmektedir. Bu yüzden bireyin kendisini sanal bir özgürlük hissi içinde bulduğunu, bu nedenle medyada "Çok efendi birisiydi. Nasıl olur da böyle bir vahşeti işler?" gibi hayal kırıklığı ifadelerine sıklıkla rastlanıldığını söylemek mümkündür (Argun ve Bozdemir, 2011, s.249). Çünkü dijital çağda özellikle bilişim teknolojileri birey ve toplumu etkileyerek değiştirmektedir. Denilebilir ki ileri teknolojinin olanaklarıyla bilgilenen, haberleşen ve günlük işlerini gerçekleştiren bilişim toplumunun bireyleri aynı zamanda etik sorunlarla da karşı karşıyadır. Yeni suçlar, özel yaşamların gizliliği, fikri mülkiyet hakları, yapay zeka, sayısal bölünme, işsizlik, sağlık sorunları, sosyal ilişkilere ve sanal ortama ilişkin sorunlar, toplum ve teknoloji ilişkisi başlıklarında özetlenebilecek bu sorunların çözümü (Dedeoğlu, 2006, s.1) öncelikle farkındalık, daha sonra da etik bir anlayışın geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Mesela sosyalleşme dönemlerinde bireylerin edindikleri ahlaki değer ve yaptırımların etkisi, toplumun denetimi ile ilgili insan üzerinde özel alanda da devam edebilmektedir. Yani kamusal denetçilerden arınmış, özel yaşantısında da aktif ve belirleyici olan birey, bu özel alanın denetimini daha çok vicdani unsurlar kullanarak yapabilir (Argun ve Bozdemir, 2011, s.255).

Akıncı'nın da ifade ettiği gibi etik ilkeler çerçevesinde bu iletişim olanakları kullanıldığında, dünyada yaşanan çatışma ve savaşların önüne geçilmesi gibi önemli fırsatların oluşturulabilmesi mümkün hale gelebilir (Akıncı, 2001, s.12). Yani bilişim teknolojilerinin sağladığı olanaklar önemli bir fırsat olarak değerlendirilip yeryüzünün her köşesinde yaşayan farklı kültürlerden bireylerin birbirini tanıma, iletişim kurma ve anlaşma olanağı olarak kullanılabilir. Fakat Cereci'nin ifade ettiği gibi geleneksel kuralların ve yaptırımların uygulanmaması nedeniyle kötü niyetli kişiler sosyal medya gibi önemli bir alanı kullanarak ahlaki çöküntüyü hızlandırmaktadır. Ahlak ve yasa dışı iletilerle toplumsal değerlere zarar vermeye çalışan bu kötü niyetli kişilerin çabaları, yasa uygulayıcıları tarafından engellenmediği ve toplumun geleneksel yaptırımları geçersiz kaldığı sürece amacına ulaştığı hatırlatılmaktadır (Cereci, 2017).

Görünen o ki, bilişim teknolojilerinin insan ve dünyanın zararına ya da faydasına kullanılması öncelikle bireysel ahlaka bağlıdır. Bu nedenle küçük yaşlardan başlayarak etik anlayışın geliştirilmesi çok önemlidir (Akıncı, 2001, s.12). Bireylerin eğitimi ve özellikle bu suçlara karşı bilgilendirilmesinin gerekli olduğu ortadadır. Çocukların küçük yaşlardan itibaren bilişim teknolojilerini kullanırken bir takım temel ahlak prensiplerine sahip olmalarının sağlaması hem ailelerin hem de devletin başlıca görevi olarak görülmelidir. Genç neslin ulusal düzeyde, siber etik dediğimiz sanal âlemde davranış kuralları konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ileride olabilecek suçları önleme yönünde önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.6).

5. Teknolojik Cihazların Suça Etkisi

Her ne kadar istenen bir durum olmasa da gelecekte suç ve suçluluk şeklinin günümüz dünyasından oldukça farklı olması beklenmektedir (Argun ve Bozdemir, 2011, s.255). Modernleşme sürecinde ortaya çıkan teknoloji, bilimsel ve ekonomik gelişmelerde artan rasyonelleşmede, demokratikleşmede, bireyselleşmede, sekülerleşmenin geleneksel değerlerinde ve onların denetim gücü üzerinde zayıflatıcı bir etkiye sebep olmaktadır. Ayrıca teknolojik yenilikler açısından "sınır yok" ilkesinin benimsendiği toplumlarda kişisel davranışlar konusunda da sınır tanınmadığı ve bu durumların suç oranlarını arttırdığı savunulmaktadır (Argun ve Bozdemir, 2011, s.256).

Kara ve Aydın, günlük yaşamda hırsızlık yapmayı ahlaki değerleriyle ve toplumsal statüsü ile bağdaştıramayan birinin internet ortamında hırsızlık yapmasını veya başkalarına zarar vermesini, teknolojinin suça meyli arttırdığına dair bir kanıt olarak öne sürmektedir (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.6). Bununla birlikte kötü niyetli kişilerin de suç eylemlerinde, fiillerini gizlemek, kolaylaştırmak veya daha sofistike hale getirmek için teknolojiyi kullandıklarını söylemek mümkündür. Dahası toplumların pozitif anlamda yararlandıkları teknolojik gelişmeler, organize suç örgütleri veya terör örgüt-

leri tarafından da izlenmekte, bu grupların siyasi ve ekonomik kazanımlarını arttırma yolunda geleneksel terör türlerinin dışında yeni stratejiler geliştirmek için teknolojiyi kullandıkları da söylenmektedir.

Daha şimdiden pek çok terörist örgütün internet, uydu teknolojileri ve mobil telefonlar aracılığıyla haberleşme ağları kurduğu göz önüne alındığında iletişim teknolojilerinin terörist örgütlerin lehine işleyebileceği görülmektedir. Günümüzde neredeyse bütün terör örgütlerinin internet sitelerinin, elektronik dergilerinin, televizyon ve radyo kanallarının bulunmasının temel amacı tabanı canlı tutmak, yeni eleman temin etmek, ekonomik ve lojistik destekler sağlamak olarak kabul edilir (Akıncı, 2001, s.5). Önceleri sadece devletler tarafından yapılan tehditlerin artık benzer şekilde dış aktörler tarafından da yapıldığını ve bu tehditlerin teknolojik güçten de faydalanarak küreselleştiğini belirten Kâhya, organize suç örgütlerinin gelişen iletişim imkânlarından yararlanarak devletlere çok daha etkili saldırılar düzenleyebildiklerini dile getirmektedir (Kâhya, s.371). İnternet ile birlikte küresel bilgi kaynaklarından faydalanarak bilgi sahibi olan bazı kişilerin, sonucunu bizzat hissetmedikleri ve hiç de cesaret gerektirmeyen eylemlere giriştiklerini belirten Argun ve Bozdemir de bu yolla internet üzerinden hizmet veren şirketlere yapılan saldırılarla ekonomiye büyük zararlar verilebildiğini anlatmaktadır (Argun ve Bozdemir, 2011, s.260). Diğer yandan bilgisayar destekli veri toplama ve baskı teknolojisinin de etkin ve hızlı bir şekilde bilgiyi yayma olanağı sunması nedeniyle mahremiyete yönelik ihlal tehlikesinin ortaya çıktığını belirten yazar, kamuya mal olmuş kişilerin kişisel yaşamlarına basında ve özellikle de popüler medyada yer verilmesiyle “mahremiyet hakkı”nın doğduğunu belirtmektedir. Bireylerin, grupların veya kurumların, diğerleriyle iletişime geçtiklerinde kendileri hakkındaki bilgiyi ne zaman, nasıl, ne ölçüde vereceklerini belirleme yetkisini ifade eden mahremiyet hakkının (Yüksel, 2009, s.278) yeni teknolojilerle birlikte zedelendiği anlatılmaktadır. Akıncı bu konuda, görsel gözetleme teknikleri daha düzenlenmiş emniyetli ve keşfedilmiş bir dünyada yaşama imkânı verirken küçülen ve ucuzlayan casus kameraların gayriahlaki ve huzursuz kullanım alanlarına sebep olduğunu anlatmaktadır (Akıncı, 2001, s.11). Küçük kameralar ile kurbanlardan habersizce toplanan görüntülerin, internette para karşılığı satılabildiğidurumlarda hukuksal mevzuat yeni teknolojilere yönelik sorunları öngörememekte, gelişimin hızına ayak uyduramamaktadır.

6. Bilişim Teknolojisi ve Siber Terör

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki bütün unsurların genel ismini oluşturan “bilişim teknolojisi” alanında, araç olarak bilgisayarlar kullanılmak suretiyle verilerinin değiştirilmesini, kişi ve kurumların zarara uğratılmasını, yetki dışı kullanımını ve her türlü hırsızlığı içeren suçlar siber suç olarak kabul edilmektedir. Avrupa Ekono-

mik Topluluğu (AET) Uzmanlar Komisyonu'nun 1983 yılında Paris toplantısında aldığı karar, bilgisayar suçlarını; "bilgileri otomatik işleme tabi tutan veya verilerin nakline yarayan bir sistemde kanuna, ahlaka aykırı olarak veya yetki dışı gerçekleştirilen her türlü davranış" şeklinde tanımlamaktadır (Keçeci, 2012, s.2). Sözelimi; kumar, dolandırıcılık, sahtecilik, taciz, çocuk pornografisi, mahremiyet ihlali gibi reel suçlar eğer bir bilgisayar kullanılarak işlenmekteyse bilişim suçları kategorisinde değerlendirilmektedir. En sık karşılaşılabilecek bilişim suçu türü bankacılık hizmetlerinde görülmektedir. Buna kredi kartı dolandırıcılığını örnek verebiliriz (Akıncı, 2001, s.12).

Siber suç, suçun fail ya da failleri tarafından bilişim sistemi kullanılarak başka bir bilişim sisteminin güvenliğine, buna bağlı verilere ya da kullanıcıya yönelik işlenen suçlar olarak da tarif edilmektedir. Son yıllarda siber saldırılar ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmasına karşın mahremiyeti zedeleyecek siber suçlarda artış söz konusu olduğu bildirilmektedir (Söylemez ve Balaman, 2015, s.118). Terör örgütlerinin bilgisayar ve internet teknolojisini yakından takip ettikleri Türkiye'de; haberleşme, propaganda yapma, eğitim amaçlı CD'ler ve bildiriler hazırlama şeklinde faaliyetler içinde oldukları ve bu araçların eğitim amaçlı kullandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca bilişim teknolojisinden yararlanarak bilgi işlem ve veri merkezlerine, bakanlıklara, PTT-Telekom, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Türk Silahlı Kuvvetleri gibi önemli birimlerin sistemlerine sanal saldırılarda bulunabilecekleri ve bu sistemleri çökertmek için çaba harcadıkları gelen bilgiler arasındadır. Emniyet kaynakları, Türkiye aleyhine faaliyet gösteren zararlı site sayısının yaklaşık 8000 civarında olduğunu belirtmektedir (Keçeci, 2012, s.3).

Siber teröre dair suç unsuru gösteren faaliyetler genelde propaganda ağırlıklı olarak yürütülse de, sosyal hayatın neredeyse tamamıyla sanal ortama geçtiği bir dönemde bir yandan şiddet içerikli uygulamalar da görülebilmektedir. Çünkü artık bilgisayarlar, terör örgütlerince strateji belirlerken, propaganda yaparken ve operasyonları destekleyen tüm alanlarda kullanılmaktadır (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.8). 11 Eylül saldırılarını bir siber terör olayı olarak nitelendiremesek de, Pentagon'un kırılmaz denilen güvenlik şifrelerinin kırılması, hava radar sistemlerinin devre dışı bırakılması ve düşen uçakların pilotlarından kaçırılma sinyallerinin alınmaması gibi unsurlar bu saldırıların önlenmesinde teknolojik sistemlerin ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. 11 Eylül için teknoloji yoğunluklu bir terör olayı demek mümkündür (Keçeci, 2012, s.3).

7. Suç ve Suç ile Mücadelede Teknolojinin Rolü

Her ne kadar bu çalışmanın suç unsuru ile ilgili tartışması yerel ahlaka dayalı suç unsuru olsa da toplumun genel alışkanlıklarına aykırı olarak "suçlu"ya tekabül eden

faillerle mücadele alanında teknolojinin etkisinden de bahsedilmelidir. Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin, yasaların yetersiz kalmasına neden olduğunu anlatan Karagöz ve arkadaşları, tüm devletlerin benzer suç tiplerini saptayarak uluslararası bir birliklik sağlama çalışmasını zorunlu görmektedirler (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.10). Böylece çok hızlı bir biçimde tüm dünyayı kat edebilecek suçların birbirine eş düzenlemelerle kovuşturulup cezalandırılması mümkün olabilecektir. Suçun birçok ülkede birden işlenebilmesi ülkeleri yargılama hakkı, araştırma faaliyetlerini yürütmeye ve suçluların iadesi gibi çözümü zor bir takım problemlerde karşı karşıya getirmekte, eğer soruşturmadaki siber terör suçu, diğer ülkede suç niteliği teşkil etmiyorsa o ülkeden gerekli bilgiler alınamamaktadır (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.11).

Başta polis ve adli merciler olmak üzere tüm birimlerin, teknolojik gelişmeleri takip etmeleri zaruri görülmektedir. Buna uygun olarak Argun ve Bozdemir, güvenlik güçlerinin bilişim suçları ve siber terör ile mücadelesi sırasında, suçun işlendiği yerin tespit edilemeyişi gibi sorunların, Türkiye toplumunda sosyal medyanın fazla kullanılması nedeniyle büyük oranda aşıldığını bildirmektedir. Üstelik bu veriye, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) gibi teknolojilerin kullanımının suçu önlemede etkili oluşunu kanıt saymaktadır (Argun ve Bozdemir, 2011, s.250). Böylece suç oranlarını mahalle, semt gibi mekansal bazda analiz edilebilmekte, suç haritaları internet üzerinden yayınlanmakta ve böylece halkın bilinçlenmesi sağlanabilmektedir. Amerika'da FBI gibi teşkilatlar da **Carnivore** adlı yazılım programı vasıtasıyla elektronik postalar filtreden geçirilerek suça ilişkin durumlar tespit edilerek anında müdahale edebilmektedir (Kara, Aydın ve Oğuz, 2013, s.11).

8. Sonuç ve Değerlendirme

Bir fiilin ahlaki açıdan zamana, olaya ve mekâna göre farklılık göstermesinden dolayı evrensel ahlak ilkelerinden bahsetmek mümkün olamamaktadır. Fakat etik davranış kişinin bir etkinliğinin insani ölçüler içinde değerlendirilmesinin önde gelen şartı olduğu için bir ahlaki kurallar bütününe ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece iyi ve kötü gibi temel ölçütler konularak toplumsal sınıfların ve bireylerin kendi vazifelerini mümkün mertebe iyi ölçülerde yapması sağlanabilmektedir. Bu yolla insanların itaat ettirilmesi sağlanarak güçlü olanın istediği şeyi yapması da engellenmektedir. Fakat modern dünya kurallarına uygun olarak ahlak kuralları da dönüşmektedir. Veriler bütün ahlâk anlayışlarının eşit derecede geçerli olmadığı ve birinin diğerine tercih edilmesini sağlayacak herhangi bir ölçütten bahsedilemeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle bireyin kendi iyi anlayışından sorumlu tutulması ve bu anlayışını hayata geçirmeyi temin edecek hak ve özgürlüklerden söz edebilmesi daha doğru görülmektedir.

Suçluluk hâdisesi de tek bir faktöre bağlı olmadığı gibi ahlak ile eş zamanlı olarak değişmektedir. Madde kullanımı, cinsellikle ilgili eylemler ve kumar gibi temel aykırı davranışlara karşı tutumlarda bile fikri değişimler, sosyal hareketlilikler, siyasi yaklaşımlar ve dini inanışlar sebebiyle büyük değişimler gözlenmiştir. Ahlak suçu haricindeki suçlardan kaynaklanan mağduriyetin, ahlak suçlarının artmasıyla ilgili olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. Genel olarak suçun tanımlanması hakkındaki minimum gereksinim, belli bir toplumda belli bir zaman diliminde ahlaki olarak tutarlı bir normu yansımasıdır. Bununla birlikte bir eylemin “ahlaka aykırı” olarak değerlendirilmesi, davranışın meşruiyetinden çok toplumsal tepkilere de yoğunlaşabilmektedir. Yani suçluluk, toplumun sosyal bir denetim mekanizması olan ayıplama refleksini kullanması ve devlet tarafından yasadışı olarak nitelendirilmesi şartına bağlı kalmaktadır.

Teknolojinin gelişimiyle birlikte, insanlığın etkinlik alanının genişlemesi, eylemde bulunmanın ahlaki olup olmadığı sorunsalı iyice belirsizleşmiştir. Bu durum görülebilir olmayana dair bir “iyi” ölçütü ortaya koymayı zorlaştırmaktadır. Yine de öngöremeyen bu olumsuz sonuçlara neden olan teknolojiyle ilgili ahlaki sorumluluğun kimsede olmayışı bir problem olarak değerlendirilmektedir. Kitle iletişim araçlarından şiddet eylemleri ve suçlu davranış biçimlerinin sunulması ise bir başka problem olup bu durumun bireylerdeki suç işleme davranışını arttırdığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar istenen bir durum olmasa da gelecekte suç ve suçluluk şeklinin günümüz dünyasından oldukça farklı olması beklenmektedir. Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, yasaların yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle tüm devletlerin benzer suç tiplerini saptayarak uluslararası bir birliktelik sağlama çalışması zorunlu görülmektedir. Böylece çok hızlı bir biçimde tüm dünyayı kat edebilecek suçların birbirine eş düzenlemelerle kovuşturulup cezalandırılması mümkün olabilmektedir. Bu nedenle başta polis ve adli merciler olmak üzere tüm birimlerin teknolojik gelişmeleri takip etmeleri zaruri görülmektedir. Teknolojik gelişmeler, özellikle sosyal medya platformlarının gelişmesi ve toplumda kullanımının yaygınlaşması, polise geleneksel medyayı bypass ederek toplumla doğrudan iletişim kurma imkanı tanımaktadır. Bu yolla toplumun daha teknolojik ve medya odaklı olması ile birlikte polisin yaptığı faaliyetlerde halkı bilgilendirmesi kolaylaşmaktadır.

Önemli bir iletişim ortamı sağlayan sosyal medya teknolojisi yararlı bir biçimde kullanılabilirdiği gibi bunu da kişisel çıkarları için kullanmak isteyenler vardır ve bunların başında terör grupları gelmektedir. Yeni suçlar, özel yaşamların gizliliği, fikri mülkiyet hakları, yapay zeka, sayısal bölünme, işsizlik, sağlık sorunları, sosyal ilişkilere ve sanal ortama ilişkin sorunlar gibi yeni problemler ortaya çıkmıştır. Fakat bilişim teknolojilerinin insan ve dünyanın zararına ya da faydasına kullanılmasının öncelikle birey-

sel ahlaka bağılı olduğu açıktır. Bu nedenle küçük yaşlardan başlayarak etik anlayışın geliştirilmesi çok önemlidir. Genç neslin ulusal düzeyde, siber etik dediğimiz sanal âlemde davranış kuralları konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ileride olabilecek suçları önleme konusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

9. Kaynakça

- Adams, J. ve Reed, I. A. (2011). Culture in the transitions to modernity: Seven pillars of a new research agenda. *Theory and Society* , 247-272.
- Akça, G. ve Başer, D. (2016). “Karanlığın Yok Oluşu” Gelişen Teknolojinin Gizlilik ve Mahremiyet Üzerine Etkiler. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19-39.
- Akinci, P. D. (2001). Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesinde Yer Alan Maddi Ceza Hukukunda İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle İnternette Çocuk Pornografisi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 11-38.
- Argun, U. ve Bozdemir, S. (ed.) (2011). *Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (s. 247-461). Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları.
- Aydın, M. (2012). Etik Nedir. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (34), 172-177.
- Aydın, O. (2013). Genel Ahlak, Suç ve Cinsellik. *Mülkiye Dergisi*, 139-148.
- Bauman, Z. Ç. (2001). *Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri*. İstanbul: Ayrıntı.
- Birtek, Y. D. (2014). Dilencilik Suçu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 121-167.
- Cerici, P. D. (2017). *Sosyal Medyada Ahlakın Çöküşü*. Mayıs 27, 2017 tarihinde Broadcasterinfo.net: <http://www.broadcasterinfo.net/ContentDetails-206-sosyal-medyada-ahlakin-cokusu-> adresinden alındı.
- Cook, P. (1982). *An Introduction to Vice*. Londra: Chapman.
- Çilingir, L. (2003). *Ahlak Felsefesine Giriş*. Ankara: Elis Yayınları.
- Darcan, E. (2015). Ahlak Suçları ve Diğer Suçlar Arasındaki İlişki. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44-55.
- Dedeoğlu, G. (2006). Bilişim Toplumunda Etik Sorunlar. *II. Uygulamalı Etik Kongresi* (s. 18-20). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Dilber, F. (2014). Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 60-66.
- Gardner, J. ve Bekar, Ç. E. (2008). Suçlar ve Savunmalar Hakkında Fletcher’in Görüşleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 415-426.

- Gürcan, H. İ. (2005). İnternet Haberciliğinde Etik Değerler. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 39-46.
- Hamm, R. F. (1995). *Shaping the Eighteenth Amendment: Temperance Reform, Legal Culture, and the Polity*. Londra: University of North Carolina.
- Harcourt, B. E. (2004). You are entering a gay and lesbian free zone”: On the radical dissents of Justice Scalia and other (post-) queers. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 503-550.
- Jungkunz, V. ve White, J. (2013). Ignorance, Innocence, and Democratic Responsibility: Seeing Race, Hearing Racism. *The Journal of Politics*, 436-450.
- Kâhya, A. B. (tarih yok). Medya Ve Tehdit Güvenlik Algılamalarında Değişme. 367-384.
- Kara, O., AYDIN, Ü. ve OĞUZ, A. (2013). Ağ Ekonomisinin Karanlık Yüzü: Siber Terör. 1-14.
- Karadağ, A. K. (2016). Ahlak ve Hukuk Arasında Sıkışan Kürtaj. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2047-2057.
- Keçeci, O. (2012). Siber Suçlar ve Terörizm. 1-15.
- Kızılcılık, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. İzmir: Saray.
- Koç, E. (2013). Bilim ve Teknoloji Çağında İnsan Olma Sorumluluğu (Etik Bilinç). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-13.
- Kösel, U. ve Köse, U. (2012). Siber Suçlara Karşı Türk Hukukundaki Cezaî Yaptırımların Yeterliği. XVI. *Türkiye’de İnternet Konferansı*. İzmir: Atatürk Kültür Merkezi.
- Marx, K. Ç. (2006). *Sosyoloji ve Felsefe*. İstanbul: Belge Uluslararası Yayınevi.
- Nirun, D. N. (1968). Suç Hadisesinin Sosyal Sebepleri Üzerine Bir Araştırma. 121-138.
- Önok, P. D. (2013). Avrupa Konseyi Siber Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği. 1229-1270.
- Poyraz, P. D. (2005). Ahlaklı Olmanın Gerekçesi Nedir? *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, 9-16.
- Skolnick, J. H. (1998). *“The Social Transformation”, Law and Contemporary Problems* (Cilt 51). New Orlands: Quid Pro Books.
- Söylemez, M. ve Balaman, F. (2015). Bilişimin Etik Olarak Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 115-128.
- Şenol, F. T. (2014). Sosyal Medyadaki Ahlaki Panik Tepkisi: Facebook’taki “TC.” Örgütlenmesi. *Global Media Journal: TR Edition*, 277-300.
- Yüksel, M. (2009). Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 275-298.

